

C A P. I.

A Junct ex corpore hortulanorum etiam pretiorum estimatores (leu censores) ut plurimum esse, & rem facere gravem. Quando enim horti dominus ipsum tradit hortulanu m ercedem subeunt, nihil aliud quam planatum in ipso olos estimant, & ejus estimationem taxant, accipient hortulanu m seu conductor. Cum redditus est post implementum temporis conductor, tunc facere eos subtilissimam oleris estimationem, ipsam vero in sextuplicum & multiplex offere: & si quidem ipsi quinquaginta aurorum sit olos, non minus trecentis, interdum etiam & pluri, hoc estimare: & non usque ad hoc solum rei constitutre inexplicitatem, sed & majorē illam facere, ut plurimum dicentes quod stercorinum & injecerent terra, & quaendam inde habent emponemata, & inde exollunt utique quoad possunt estimationem, & super hoc pro estimatione plantarum, (forte) arborum alias preiū acceſſiones facere, tamē quando a dominis accipiunt, nulla talis expēſia imputata sit, etiam huc uplurimum in pacis, conſentient hortulanis, quod & cuiſodicti implantatas arbore, & alias plantabant. Sed estimato r, etiam in ſe ipso ſimilem & rem paulo pote putans, revera pro fe ipſo talem inexplicitatem inferit, ita ut si quidem miler ſuſtineat dominus ex imperitia tantum ſibi inſcribere damnum & ſua recipere, alteri autem tradas hortulanu m ipsum horum, & rursum ſub illo item patiatur, & ad hæc plus terra forte aut quarta parte tanta, patiatur illius avaritiam, periclitetur & ipſo penitus excidere horti dominio, & a suis rebus ab alienetur, fiat autem & ipſi major quedam improbitatis accelfio. Nam ſi poſt hac adveniens hortulanus addat quid priori reditu, & ipſe ab hujus modi conductione defens exigat estimationem, tanquam ex emponematis ſi ipsius factam, quamvis nulla penitus accelfio ex illius ſedilitate facta ſit, ſed forte ab initio vel per temeritatem eorum qui tradiſerunt, vel per desidiam, minoris quam par erat, locancium que quidem nobis omnia ſupra omnem videntur effe malitiam & audaciam, quā amē reprimit volumus a tua excellentia, diuina huic noſtræ legi attendente, & ut quemadmodum hortulanus accipit hortum a poſſellore, ita & ipſum reddere debeat. Et ſi quidem olos habeat quando hortulanus ipsum accipit, & estimationem fit ejus, ſimiliter & in reſtitutione, ſubilem estimationem oleris ſolius accipiat. Si vero non habeat, ſed nūdum accipit hortum, ſive habentem ſtercus, ſive non, ſic & reſtitutionem fieri oporteat: & ſimplicerit ſi obſervari rei ordinem in tradiſe ſeu reddente hortulanus, qualis fuit quando ipſe accipit, nūlio alio contingente domino danno: estimationem autem oleum, non ſolum ab hortulanis fieri, ſed a vocatis Summariis, & ipſis horum peritiam habentibus, diuini nimuris propofitio. Evangelii. Non enim volumus poſſefforibus inutiles effe poſſeffiones propter conductorum malitiam & inexplicitatem. Propter hæc igitur congregatis his definies, neque permittes fraudem aliquam inſcribere poſſefforibus, ſed undique iplos innoxios & indemnes cuſtodies. Volumus enim in pari 9 menſura & conditionem dominorum erga hortulanos, & hortulanorum erga dominos effe, propterea quod undique partitas nobis curæ effe, & ne alterutra pars injury accidatur.

C A P. II.

Si vero quis terram spinosam 10 (ſqualidam) locaverit, hic vero eam excoluerit, culturę mercedem accipiat, & veram oleris quod ibi erit estimationem, atque ita fine negotio recedat, nulli avaritia, neque calide exco gitate arte in ea re admīla: ut per hanc diuinam noſtram pragmati calem, & futuram ea diſpositionem tua excellentia, de cætero maneamus ab hujusmodi rebus immoleſati, & non reliquis noſtris ſuper republica curis, etiam tales ſuperveniant curæ. Quandoque nobis non parva, non magna noſtræ reipublica pars extra ſolicitudinem conſtituta eft, omnia luſtrantibus ipſis mentis oculis, & nihil inornatum, neque inordinatum, neque ambiguum manere volentibus. Cominabaris autem, & pœnam quinque libarum auri contra eos qui poſthac tale quid facient aut facere permittent. Dat. 11 C.R. * JOHANNE CONSULE.

T I T. XX.

UT TERRULÆ 12 AUT DOMUS, AUT VINEÆ SANCTISSIMÆ ECCLESIAE MYSIE 13, IN REDEMPTIONEM CAPTIVORUM AUT ALIMONIAM PAUPERUM RELICTÆ, POSSENT ALIENARI SECUNDUM COMPREHENSAM HAC LEGE DISTINCTIONEM.

NOVELLA CONST. L X V.

Integ. deſt apud Scrimgerum præter ſuperiore titulum. Ea primitus Latina fuit. Eius epistola Graeca auct. Halondrius. Latina apud Julianum extat.

Scimus ante promulgaffe legem. Hæc conſtituto localis eft, nam promulgata eft de ecclie Myſie, & ſubet, ut ſi quis rem immobilem eidem ecclie deſideret, vel reliquerit certum reditum habentem: & adjeſerit, ut in conſentia pauperum reditus admiſſetur, (addit Halander, vel ad redemptionem captivorum 14) hujusmodi legatum vel hereditas vel donatio nullo modo alienetur. Quod ſi incertus reditus eorum ſit, domus autem relata vel vinea procul a civitate fuerit in qua ecclie ſita eft, cui legatum vel donatio ſaſta fit, tunc liceat tales poſſeffiones vendere. Si autem apertius adhuc cauſa declaratur, ſancimus, ſi ſcripta reuſt hujusmodi lex hanc poſt duos 15 menſas datæ ei tempore valere, & in republica traſtar, ſive in hac ſpeciali civitate, ſive in provinciis, poſt infuſionem ſufficiente hoc tempore omnibus ma-

T I T. XXXI.

UT FACTÆ NOVÆ CONSTITUTIONES POST 17 INSINUATIONE IS EARUM, POST 19 DUOS MENSES VALENTE. PARCIT AUTEM NON CUSTODIENTIBUS SUBTILITATEM CONSTITUTIONUM SUPER 20 TESTAMENTIS IN RELINQUENDO QUADRANTE, AUT NON SUBSCRIBENDO NOMEN HEREDIS, AUT NON DICENDO.

NOVELLA CONST. LXVI.

Idem Imp. Aug. Joanni gloriſſimi factorum per Orientem prætoriorum prefetto, iterum exconsul & patricio.

P RÆFATI O.

SEmper legum nobis occations motorum negotiorum præbuerunt caſa. Pluribus enim nobis adiutoriis ſaſta occaſione noſtrarum conſtitutionum, quas super ſuccelſoribus ſcripimus: (quale eft, ut oportet teſtatorē manu heredi ſcribere nomen, & ex quantis 22 uncias reputari oportet Falcidiā, quam filii parentes reliquerint, ſive ex tribus, ſive ex quatuor, ſive etiam ex pluribus) & multis propter hæc periclitantibus teſtamentis caderet, ne complementum quæ in eis ſcripta ſunt: quia liceat ſaſta ſint leges, tamē non ſunt cognite aut provincialibus, aut etiam hic nondum forte propoſita: nullique manifestata; neceſſarium exiſtimavimus talia lege brevi corrigeret.

C A P. I.

Sancimus igitur ex illo noſtris conſtitutions, quæ pro teſtamentis ſunt, praecipſis propriis tua eminentia omnibus faciat manifeſta, & qui in hac maxima civitate, & qui foris inhabitant: quatenus omnibus ſiant palam quæ a nobis pro omnium cauteſa ſanciunt ſunt. Dat. Kal. Mart. Conſtantinop. Dom. JUSTIN. PP. August. Anno xi. 16 IOAN. V. C. CONS.

Ut nullus fabricet oratorii domos præter voluntatem episcopi, &c.

nifefam eam conſtituere, & tabellionibus 1 ejus cognoscētibus virtutem, & ſubiectis agnoscētibus, legemque ſervantibus. Sic nulli omnino erit deſclinatio, ut noſtrarum eulfodiat legem. Non enim volumus deficientium inſtingi voluntates, omnibus ſiquidem ſtudemus modis ratas eam conſtituere. Cur enim culpabimus 2 eos qui poſtas noſtris ignoraverint conſtitutions: vel ſi poſta paulum forte quam ſcripta lex eft, & adhuc ignorata deceſſerint teſtatores, & propterea in teſtamentis aut non ſcriperint propria manu heredum nomina, aut etiam tres uncias ſolum reliquerint filio, & non quaatuor: in quo legem aut non poſtam eft contingit, aut poſtam 3, & eo quod nondum proposita eft, juſte ignorata 4. §. 1. Igitur etiam haſtenus, liceat antiqua conſtitutio ſit, & in cognominis noſtri poſta conſtitutionem Codice 4, que ſcribi propria manu heredum nomen diſpōuit, tamen plurimi præter ejus teſtati ſunt virtutem, ignorantes ejus legiſtationem: & haſtenus talia prætermiſa denuntiantur noſtræ poſtulati & omnibus ſemper talia poſtulati, ve niā deditum, quoniam nondum fieri has maniſtulas evenerat: & facias ſuper his fecimus formas juſta eis largientes veniam. Ne igitur importunitatem patiām de his per ſingulos & dies & formas ſcribere cogamus: propterea ſancimus (ſicut dictum eft) ſeniorum quidem in Justiniano poſtam Cod. legem 5 valere, hic quidem ex quo inſinuata eft: in provinciis autem ex qua directa & palam facta eft in unaquaque metropoli aut alia civitate. Tempore namque plurimo tranſante, & noſtrio Codice ubique direto, non recte ignorabitur. §. 2. Alteram vero novellam 6, quæ inter Conſtitutions poſt Codicem poſta eft, decernente quod filii reliquerint, valere & in hac felicissima civitate, & in provinciis poſt duos menſes infuſionis, ſicut prædictum: eo quod facta a nobis uniformis 7 conſtitutionibus de mensura inſtitutionis filiorum, alia quidem Gracorum lingua conſcripta: propter multitudinis frequentiam, alia vero Latina, quæ etiam firmitatia 8 propter reipublice figuram 9 eft: illa quidem Kalendari Martiarum habet conſcriptionis tunc diem: non autem tunc inſinuata eft: alia vero eft Latina voce conſcripta ad Salomonem gloriſſimum apud Afros ſacrum præfule 10 tunc prætoriorum Kalendis Aprilis. §. 3. Quia vero neq; Græca lingua conſcripta, mox palam facta eft & direta, denique etiam que hic ad gloriſſimos Præfectos ſacrorum noſtrorum prætoriorum conſcripta eft, id eft, Græca lingua, Majo menſe inſinuata eft in eadem ſede atque direta: ideo ſancimus oportere ejus legiſtationem 11 quæ de mensura inſtitutionis filiorum eloquitor, valere hic quidem ex Kalendis Majis, ut duos menſes ei ſervemus: in provinciis autem ex quo hæc palam facta eft, etiam ibi duobus menſibus poſt infuſionem ſervandis. Si vero nondum haſtenus in omnibus provinciis delinata eft: velocior & eam & alias que forte non milles ſunt adhuc, aut etiam poſta comitate Deo a nobis faciendas mitte vel inſinuandas eft: quatenus noſtræ conſtitutions in metropolitanis civitatibus ſunt vel faciendas ſint manifeſta. Provinciarum vero præſides ipſos mittere eft, & miſſus eft per omnes civitates ſub unaquaque provincia conſtitutas: ut nullus de cetero occatione ſunt cuſiſtibus ignoratioſis. §. 4. Unde præterit omne juſta habeat veniam, valeanteque defunctorum voluntates & diſpoſitiones, vel ſi ſuper facta ſunt, ſicut eis illi fecerunt: vel ſi ſecundum prius tenetem legiſtationem literis 12 propriis non ſcriplerunt hereditum appellationes, aut teſtibus eis non fecerunt manifeſtas, aut tres uncias & non amplius reliquerint filii. Non enim inſtrigi (ſicut prædictum) deſtructio volumus diſpoſitiones: ſed raras eis per omnia declaramus: ut ſi vel proxime 13 ſcripta hinc teſtamenta poſt poſitionem legis, nondum vero contigerit conſtitutions factas innotuiſe: & ſuperventibus forte teſtatoribus non ſunt mutata: maneant etiam ſic inſtitutions, quæ ab initio ſecundum tunc certas exrant facta ſunt leges, propriam virtutem habentes, & non accuſande eo quod tempore quo 14 ſuperixerint illi, eis non mutaverunt. Non enim omnia ſunt in nobis, nec ſemper quibusdam tempis fit teſtandi repte, plerumque enim incedunt hominibus mortes, teſtandi eis potestare aucterent. Quoniam ab initio facta reſte, eo quod non fuerit mutatum, non arbitramur poſta mutari, ut aliquo modo inſtrigi: ſed immutatam manere que tunc placuit teſtatoribus ſententiam, valde queſerari. Erit namque absurdum, ut quod factum 15 eft reſte ex eo quod rurſus non erat factum, poſta mutetur. §. 5. Collective igitur dicendum, percipiāt periliſtis ſili relata ſibi (ſi ita contigerit) a patribus tres uncias ex teſtamentis ita facta, aut ante legis poſitionem, aut poſt poſitionem legis, an tequam hæc tamen apud judices innotescerent. Si vero adjeſtum ſit teſtamentum, oportere quod reliquit eis, ei ſimpleri, ſecundum quod tunc legibus debebatur: hoc percipliendum ſecundum antiquas leges: ut ſi quid deſt tribus uncias, ſecundum illas ſupplementum ſiat, non in quadriuncio, quod poſta quidem ſancitum eft, nondum tamen tunc agnatur.

EPILOGUS.

† Quia igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legem: praecipſis propriis tua eminentia omnibus faciat manifeſta, & qui in hac maxima civitate, & qui foris inhabitant: quatenus omnibus ſiant palam quæ a nobis pro omnium cauteſa ſanciunt ſunt. Dat. Kal. Mart. Conſtantinop. Dom. JUSTIN. PP. August. Anno xi. 16 IOAN. V. C. CONS.

T I T. XXI.

UT NULLUS 17 FABRICET ORATORII DOMOS PRÆ-

rend. contr. lib. 2. cap. 8. Anf. 1. Idque conſtructum ſeu instrumentorum reſte, ſeu ex legibus conciپiendorum caſa. 2. Non aſſectata conſtitutionem noſtrorum ignoranter exculpat, 1.29. C. de heret. ſuppliacione, poſſet. addit. Novell. 12. 3. c. 3. & 32.

2. Erat in ſecundis Regis, id eft, ſuis in interventi morbis, illiſi hoc lacum, id eft, multi aſſectum tempila ad illicitos & hereticos conuenit, & eft tevera hæc, animi morbus.

3. Novell. 1. 4. 1. 29. 6. Novell. 18. 7. Ior. 18. 8. Koſtarā, id eft, propria, vel auſtoria polet. 9. Seu ſtatum. 10. Praefectum.

11. Novell. 18. 12. Nov. 10. 1. 1. 1. Id abrogatur. Novell. 119. c. 9. 13. In pr. f. eft. Praefumptionem obſtra. Quod fit illo poſt legem de novo introductam, praefumitur factum non contemptum legis, eiuſve fraudem, ſed per ejus ignoriam.

14. Ignorantia noſtrorum conſtitutionum non ſupina exculpat omniſtem teſtatorum factum non contemptum legis, eiuſve fraudem, ſed per ejus ignoriam.

15. Quod reſte factum eft, tolatur, ſi ſi, qui fecit, ignorans, in Oriente cereos in ecclieſis accendi, praefumit domi legebamur corpori, 29. c. 2. c. 5. in fin. 30. Abrogatur ſas evocatio. Scrim. coru, qui ibi deſeruit, Julian. Galli, qui deſeruit.

31. Tax ſecundis Regis. Scrim. 32. Quaſio de dorsi ecclieſiſtice, 33. In pr. f. eft, adde miliſ. in fin. f. de oper. publ. 34. Oratio vetera ac prope defuncta, arbitrio epifici, ab ecclieſi ſua deſeruit. 35. Ior. 11. 1. 1. 1. Id eft, ut nomen aliquod ſibi comparent. 36. Novell. 6. c. 2. 37. Id eft, in comitatu prin. ipſis.

38. Reditum ecclieſiſtorm curam penes economos hinc colligas, & aberrans epifico, expenſis ecclieſi ſe non eft aliena. 40. Novell. 45. 39. Vagis epifico, praefente metropolitano vel duobus epificoſis a metropolitano transmisſis, idonee

* Mef. 23. Auficia futura orationis domus, orationes & vota. 24. Erw.

TER VOLUNTATEM EPISCOPI ET UT DEPUTET PRIUS QUÆ CIRCA DILIGENTIAM ET STATUM FABRICATI ORATORII SUFFICIENT. ET UT EPISCOPI 18 NON DESINT SUIS ECCLIESI ET DE ALIENATIONE ECCLIESIATICARUM RE-RUM IMMOBILUM 19.

NOVELLA CONST. LXVII.
Idem Imp. Iugianus Aug. Mem. ſanctiss. & beatiss. archiepiscopo Conſtantinopolitano, & universi ejus tractus patriarcha.

P RÆFATI O.

E A que de sanctissimis ecclieſis ſunt, multis comprehendentes legibus, adhuc etiam alia lege egemus, ad exorta negotia, & rurſus emergentia ſufficienſe. Plurimi namque nomini 20 cauſa, non ad opus ſanctissimorum ecclieſarum accidunt, deinde eas adiſcantes, nequaquam cum ponunt, ut expenſas quoque eis deponant decentes, & ad luminaria 21 & ad obſervantium alimenta, & ad ſacra 22 minifteria: ſed deferunt eas etiam in nudis ædificiis conſtitutas, & aut deſtruunt, aut omnino ſacro minifterio deſraudandas.

C A P. I.

Ancimus igitur præ omnibus quidem fieri, & nulli licentiam eft, neque monasterium, neque ecclieſiam, neque orationis domum incipere ædificare, adiſcantes, antequā ciuitatis Deo amabilis episcopus orationem 23 in loco faciat, & crucem 24 figat, publicum 25 proceſſum illuc faciens, & cauſam manifestam omnibus ſtatutis. Multi enim ſimulantes fabricare quaſi orationis domos, ſuis medientur languoribus, non orthodoxarum ecclieſarum ædificatores faci, ſed speluncarum 27 illicitarum.

C A P. II.

It 28 qui ecclieſas adiſcant, prius deſiniant qua ad curam & conſtitutionem ejus & conſervationem pertinent.

D Einde non aliter quempiam ecclieſis ex novo adiſicare, priusquam loquatur ad Deo amabilis episcopum, & deputat inſurſam quod depatet & ad luminaria 29 & ad ſacrum minifterium, & ad incorruſenda 30 dōnum ſupradictum, & obſervantium 31 alimenta: & ſi ſufficienſe habere videtur, ſi auctor prius 32 donationem eorum quæ futura ſunt depatari: & ita domus adiſcantes, ſi autem non ſufficienſe quidem aliquis ad hoc nomi 33 forte adiſcere, ſed etiam poſta ſecundum ſecundum ſecundum ſecundum ſecundum ſec

sancitissimos patriarchas missam, ipsi per literas proprias sub vos metropolitis facietis manifestam, ut illi palam faciant sub se constitutis episcopis: ut nullum lateant quae a nobis constituta sunt. Dat. Kal. Maij. CP. Imp. DN. JUSTIN. PP. A. Ann. 12. JOANNE V. C. CONS.¹

TIT. XXXIII.

UT CONSTITUTIO SACRATISSIMI IMPERATORIS DE SUCCESSIONIBUS NUPTIALIUM & LUCRORUM, QUAE APÆDIÆ, ID EST NON EXSTANTIBUS LIBERORUM, LUCRA INTRODUCIT, OBTINEAT IN HIS FACTIS, QVÆ ACCIDENTUR POST CONSTITUTIONEM: IN HIS AUTEM FACTIS, QUAE IPSAM PRÆCCESSERUNT, LEONIS CONSTITUTIO LOCUM HABEAT.

NOVELLA CONST. LXVIII.

Antonio Contio interprete.

PRÆFATIO.

Scimus Leonis pia memoria constitutionem de his scriptam, qui ad secundas pervenient nuptias, five viri sint, five feminæ, & nuptiale lucrum proceas ex illo matrimonio liberis sancte custodiendem, & eum qui ita lucratur solius iusfructus dominum faciem: dominum autem illis conservantem, & jubentem, ut si quidem filii vel nepotes moriantur nullo superstite, per quem, qui ad secundas nuptias transtulit, dominio priveretur: tunc immota & solida apud lucrantem etiam perveniat dominii utilitas.

CAP. I.

Ipsam nos nuper corrimus, alia quidem statuentes, volentesque ut heredes mortuorum liberorum vel nepotum, five parentes five alli quicunque sint, habeant inde aliquod subfidiū, lucenturque etiam iure domini per eos mortem quamvis ex pauci non existimant liberorum erant lucratur: reliqua vero pars ad heredes filiorum vel nepotum qui mortui fuerunt, perveniant: nihil enim a nobis occasione iusfructus immutatum est.

§. 1. Hæc itaque & nunc, & in omne tempus obtinere volumus, præterquam in his filiis qui mortui fuerint ante nostram constitutionem. Postquam enim prævenit lucrum solidum jam adjectum ei qui ad secundas pervenit nuptias, liberis ante legem mortuis, nequicquam laboraverit nostra lex circa ea qua lex pia memoria Leonis antevertens sub suam redigit pœnitentiam. Itaque non solum filiis aut nepotibus non existentibus se habebunt, quæ lucrati fuerunt, sed & si quid amicus apud alios est, secundum jus quod dominis competit, evincet. Hæc igitur brevi lege comprehendentes, hujusmodi dubitationes tollimus, ne aliud super causis molestatam patiamur: sed lege hæc communis recolentes, his libremur turbis, volentes servari formam quæ nostram legislationem præcessit, ei qui ante eam beneficio affici meruit.

EPILOGUS.

† Tua itaque excellencia quæ a nobis hac de re constituta sunt in hunc modum omnibus manifestis propriis præconis & programmatis efficeri studeo. Dat. 8. Kalend. Jun. Imp. Dom. JUSTIN. PP. A. Ann. 12. JOANNE V. C. CONS.

TIT. XXXIV.

UT OMNES OBEDIANT JUDICIBUS & PROVINCIARUM & IN CRIMINALIBUS, ET IN PECUNIARIIS, ET IBI NEGOTIA EXAMINENTUR, NULLO EXCEPTO PER PRIVILEGIUM: NEC HUC CONVENTI DEDUCANTUR, NI SI SARA PRAGMATICA FORMA EXHIBERI QUEMPIAM JUS SERIT.

NOVELLA CONST. LXIX.

Imp. Just. Aug. Constantopolitanus.

PRÆFATIO.

Unam quidem esse omnium perfectissimam virtutem arbitrandum est hominibus, quæ jura omnibus distribuit: hoc est ex causa cognititia justitia¹⁰. Etenim unamquamque aliarum virtutum nisi subsequantur hujus bona, fieri nihil horum quæ competunt: itaque nec fortitudinem¹¹ quæ non est cum justitia, laudabimus: cum scilicet patria¹² lingua fortitudinem¹³ in armis, virtutem appelleret¹⁴ solum: & si quis ab ea justitiam subtrahat delictorum solummodo, non quorundam bonorum fieri oportet, quoniam in nostris provinciis intuentes contemni, lege placent. De eo corroborare, & ad fortitudinem decentem reducere judicavimus oportere. Plurimorum namque alii quidem literas sacras, alii privilegia.

¹ Id est, anno Christi 518.² De continuatione Imperatoris, quæ lata est de lucro ex morte liberorum contingentie per pacta dotalia, Jul. cons. 62. De constitutione successionum in lucta nuptiali, Index Regna.³ Id est, anno 518. ⁴ C. de feund. nupt. ⁵ 4 Novell. 2. c. 3. ⁶ 4. 1. 6.⁷ Judicis hic sunt provincialium rectores & praefices. Gal. Vid. in hinc Novell. Ritus, part. 12. cap. 16. Addit. Ant. quæ in provincia. Cod. Vbi de criminis ag. oper. 1. 6. ff. de evit. Anf. ⁸ De jurisdictione præfecti provincialium. Jul. cons. 62.⁹ Testimon. Scrim. eandem iustitiam Aristoteles vocat xerigia r̄a h̄ȳa q̄d r̄a r̄a ūz̄a.¹⁰ Nov. 30. c. 9. 1. ¹¹ Honore milii effe potest, quod justitia vacat. Cic. 1. de off.¹² Elatio animi, si justitia vacat, immanitas scientia rei & justitia caliditas potius, quam sapientia est appellanda. vid. Cic. 1. de off.¹³ Lingua patria hæc lingua Latina. Nov. 12. c. 2. Nov. 30. c. 5. addit. Plus in Carian. Cic. 2. Tafal. vid. Petr. Fabr. 1. Semif. 10. ¹⁴ Izet in Scrim. quæ eadem est cum andrea.¹⁵ Virtus vocabulo apud Romanos frequentissime significatur fortudo: hinc virtus militaris, id est, fortitudo, l. 1. §. 6. ff. de peñit. l. 1. 4. ff. de his qui est. l. 2. ff. de captiis: l. 1. 2. Cod. de captiis. virtus ornatiss. id est, bellum. Mameritum in Panegyrico ad Maximianum. Plura & prope innumeris hæc res exempla vide apud Petrum Fabrum 2. locc. ubi inter cetera monst ex Apule. & Marcellino & aliis Grammaticis aperte dici zed & datus, id est, a Marte addit. Artif. 1. Polit. 9. ¹⁶ Res nobis utiliter probet vel proprietate, vel possessione, vel hypocrisia, vel iure. ¹⁷ Iure scil. ut sunt servitores. ¹⁸ Vid. Heliодomus regis. ¹⁹ Opera & dies. ²⁰ Hinc sumpta est Authenticæ Quæ in provincia. Cen. 5. & libro: Opera & dies.²¹ Separari vindicationem finium a vindicatione dominii, hinc collige, m. l. 10. C. de evit.²² Ut res loqui possint, ubi aliquid egere vel admiserit, five de maxima, five de minima re, veluti si de gallina agatur. Quamvis enim minima hæc res videatur, attamen ratio non ex quantitate, sed ex suis regis æstimanda est. Nam quod alii vilissimum videant, hinc etiam quam pretiosissimum est, cum & aliquo probationum copia, in extraneis locis non sit similis agentibus. Jul. cons. 63. seu numero 214. ²³ Reus in loco, ubi delinqit, forum fortior, l. 1. Cen. de crim. nec potest igitur exciperre forum judicium, in cuius territorio deliquerit. Dices tamen, rescripto principis actorem posse sum ad forum reum evocare, Novell. 53. Melius est ea parte actoris condito, quam rei. Cur? quia actori probationum copia simili est, non potest alii in locis extraneis, atque in loco delicti admissi. Jul. bic. ²⁴ Julian. numero 215. ²⁵ Absente reo criminis accusatio seu causa denuncianda est ejus inculpans, conductoribus, procuratoribus vel domesticis. Porro quid veteribus mansio fuerit, dicit l. 1. 18. §. 10. ff. de numeribus. ²⁶ 1d est, curator, procurator, conductor, quive possidit nomine absentis. ²⁷ Locatores & rerum dominio. Solet enim possessoribus rerum alienarum tempus indulgeri ad certiorandum & evocandum dominum, id est pro locorum difinitis, l. 2. Cod. ubi in tenu. l. 1. ult. Cod. de latit. l. 3. Cod. Th. 2. 2. 2. ²⁸ Dominus proprietarius, seu reus.²⁹ Aliquem, a quo defendatur.³⁰ Quæ si eis cognoscatur, id est, rei delinq. id est, procurator, scil. hodie Galli, Fair. fons autem. ³¹ Quæ si eis cognoscatur, id est, rei delinq. id est, procurator, scil. hodie Galli, Fair. fons autem. ³² Reo igitur innuit, reo neque veniente, neque procuratoremittente agi cum eo, qui absentiæ premium possidet, quasi cum vero & legitimo procuratore absentiæ. ³³ Comutacem locatorem, id est, rei dominum. ³⁴ Si tamen vere reus fuerit.

Ut ab illustribus, & qui super eam dignitatem sunt, &c.

exigatur quæ decretæ sunt, si vero minus sit quod habet, ut non sufficiat in ista condemnatione: tunc & de absentis rebus compleatur. ¹ victori damnum hujusmodi.

CAP. III.

De absentibus reis².

Si vero neque ipse apparuerit, qui dominum litis presentare jussus est, Sicut, & qui pro eo legitime cogatur: tunc vocetur quidem legitima vox, non autem obediens condemnatur & absens, secundum schema quod appellatur emodicum, ⁶ id est, deferte causa. Nam qui per contumaciam defert, in nullo minor ⁷ presente putabitur. Si vero ille quidem forsitan advenit, aut misericor quampli, accusatur autem defert, tunc & absolvet eum, & damnatio ⁸ ejus mederi calamitatem cogat, sic erunt temperationes: sic pecare cessabunt: sic non putabunt potentiam ⁹ divitiarum iustitiae prevalere.

§. 1. Nec latet nos, quia forsan nec sufficiat hoc, ad perfectissimum cause medelam: cum judicantes potenteribus magis quam iustitia volentibus & ad provincias venientibus præstant. Sed tamen novimus plurima in iustitiarum curata ab hac legislatione, magis autem quantum ad nos est, totum erit sanatum, namque non alter tradimus cingula, nisi ¹⁰ prius iusjurandum subiungit hæc accipientes, iusta omnibus judicare, & puras servare manus. Non puto post præsentem legem altero quilibet egebimus augmento, si illi quidem iuste judicent ad legem simul & iusjurandum respicientes.

CAP. IV.

De fori præscriptione¹¹ tollenda.

Aripiat autem nullus provincialibus cingulis violentos, nullo utens privilegio, aut potestate, aut forma: nisi ¹² forte causa nostra pragmatice forma occazione publica cause precedens, exhibuit hic quampli inferri precipiat: aut ex lege hoc faciat, quale est super appellacionibus: licet etiam hoc ex multa parte curvamus, plurimos majorum iudicium in provinciis appellacionibus constituentes, ut apud illos magis appellatio, quando non de maximo negotio fuerit quæstio, quam in hac examinetur maxima civitate.

§. 1. Hanc ¹³ dicentes justitia legem, adhuc potius faciemus eam iustitiam, & de talibus litigare: quam neque præsentem, neque in provincia forsan, propter virtutem illius, aut infirmitatem suam convenire poterat competenter. Quid enim erit durius, quam lexum circa sublationem bovis, aut equi, aut jumentorum alicuius, aut pecuniam, aut (¹⁴ ut exiguum dicamus) doméstica gallinae¹⁵, hunc cogi non ¹⁶ in qua austera provincia litigare, sed alibi currere, & ibi probationes horum, quæ pertulit exigere: & aut plures expensati, quam pati, quam rei estimatio est, aut inopiam ingensim ferre. Hinc nonnullus plurimi est interpellant quotidianum: & crebro in talibus causis inquietamus parvarum gratia occasionum: & ipsi multas sustinentes importunitates, & videntes plurimum quidem multitudinem virorum plurimamque mulierum ex propriis locis agitatas, & ad hanc venientes felicissimam civitatem: quorum plurimi etiam mendicantes & afflictivi agunt: interdum quoque hæc moriuntur.

CAP. II.

De præsentibus reis¹⁶.

Sicut igitur ambo in provincia & actor & reus, nequam ad aliam provociam causam trahatur, neque ad hanc felicissimam civitatem, neque ex privigelio cuiuspiam, neque ex iustitione: sed illic decidatur. Si vero alter quidem adest, alter autem absit: quivero præfens est, ex domo absens iustitiam patitur: conveniat omnibus modis ipse qui in iustitiis egit, five curator¹⁷, five conductor, five quicunque sit ejus: & licet ei secundum proximam spatiū, & secundum legem communem, antiquitus positam inducas accipientem, nuntiare quæ de his gesta sunt, illi ad quem causa referuntur.

§. 1. Sed si quidem vicina provincia est in qua hoc agitur, una aut duabus mansiōnibus ¹⁸ in medio provincialium constitutis: quatuor ei mensurae reinducias: si vero majus sit spatium, sex. Si vero ex Palestina forsan, aut ex Egypto, aut ex spatio gentium longinquorum, mensa octo ad hoc sufficiet. Si vero ex Hesperis gentibus, aut Septentrionalibus, aut ex Lybia: tunc quod etiam præcedentibus legislatoribus sufficiens visum est esse tempus determinatum, hoc est novem mensum: ut ille (si quidem ipsi nuntiantur credit) item illi eam committat. Si vero aliquid aliud de illo lapit, alium dirigit suscepimus: & non hoc quod ¹⁹ sit, solummodo meditabuntur, sed quod etiam faciendum est: etenim si pothac tale aliquid impetrabatur ab aliquibus nostrorum fabrorum, aut ab alio quilibet, quibus prius interdiximus, inter quos complebitur (sic dictum est) ecclesiæ, & venerabilis monasteria, & famulas nostras domos, & sacra privata, & sacram patrimonium: neque hoc omnino valebit. Erit ²⁰ autem hæc lex ubique summa iustitiae extendens virtutem, & simili quidem futura cause constituentis, simili autem quod præterit curans.

§. 3. Scitote ²¹ igitur omnes subjecti, quos Deus notris progenitoribus & nobis donavit, quoniam hanc vobis datum legislationem, omnem vos baci etiam conferentes: & neque itineris fatigabimur longiore, neque adverbius maximos lacrimabitis: neque nos culpabilis tanquam haec non corrigentes: sed unusquisque de proximo respiciens penam, in quibus forte damnificatur atque luditur, & hanc curam videns, magnum & bonum laudabit Deum, qui hæc non sancire bene & iuste illuminavit. Sit ergo pena talia committentibus aut suscipientibus iudicibus & cinguli casus, & decem libram auri damnum.

EPILOGUS.

† Gloriosissimi igitur præfectorum sacerorum prætoriorum, qui per omnem subjectam terram constitutis, legem hanc cognoventes proponant, & per dioeceses sub se constitutas, & in omni Italia, & Libya, & insulis, & Oriente, & quodcumque in Illyrico est: ut sciant omnes, quomodo corrum curiam habemus, Deo qui tanta nobis contulit offerentes legem: qui magnam

res factas & divinas privilegias, & ita potius est privilegium ecclæsæ, quam principis.

19 Honoris justitiae tribuendus. 20 Natura novas quotidie formas procreat: carmine semper multas evolvent mutationes.

21 Olim scilicet, ut sit sensus: Prærogativa evocationum hadenus concessa, etiam pragmatica formis, hodie esse inutilis. Nullum hodie articulo evocationis, & deinde articulo evocationis, ut scilicet de ea quæ agitur, a principio impetratur, in princ. hinc 3. c. 5. est. 22 Maxima pena quænam est? an articulo principis finienda?

23 Exemplis non est judicandum, sed legibus, l. nemo 13. C. de sens. 24 De vi & potestate hujus constitutionis, Jul. n. 19. 25 Si quis præfectorum constitutionis neglexit, l. n. 210. 26 Nov. 79. 2. 27 Id est, articulo 53. 28 Urbana prædicta sunt præfecturae urbis Rome, vel urbis Constantinopolitana, & magistris militum. 29 Orientis & Occidentis, id est, Italia, & Africa, vel Illyrici. 1. 1. 20. Eboracum regis, id est, articulo 53. 30 Articulus regis, id est, articulo 53. 31 Articulus regis, id est, articulo 53. 32 Articulus regis, id est, articulo 53. 33 Articulus regis, id est, articulo 53. 34 Articulus regis, id est, articulo 53. 35 Articulus regis, id est, articulo 53. 36 Articulus regis, id est, articulo 53. 37 Articulus regis, id est, articulo 53. 38 Articulus regis, id est, articulo 53. 39 Articulus regis, id est, articulo 53. 40 Articulus regis, id est, articulo 53. 41 Articulus regis, id est, articulo 53. 42 Articulus regis, id est, articulo 53. 43 Articulus regis, id est, articulo 53. 44 Articulus regis, id est, articulo 53. 45 Articulus regis, id est, articulo 53. 46 Articulus regis, id est, articulo 53. 47 Articulus regis, id est, articulo 53. 48 Articulus regis, id est, articulo 53. 49 Articulus regis, id est, articulo 53. 50 Articulus regis, id est, articulo 53. 51 Articulus regis, id est, articulo 53. 52 Articulus regis, id est, articulo 53. 53 Articulus regis, id est, articulo 53. 54 Articulus regis, id est, articulo 53. 55 Articulus regis, id est, articulo 53. 56 Articulus regis, id est, articulo 53. 57 Articulus regis, id est, articulo 53. 58 Articulus regis, id est, articulo 53. 59 Articulus regis, id est, articulo 53. 60 Articulus regis, id est, articulo 53. 61 Articulus regis, id est, articulo 53. 62 Articulus regis, id est, articulo 53. 63 Articulus regis, id est, articulo 53. 64 Articulus regis, id est, articulo 53. 65 Articulus regis, id est, articulo 53. 66 Articulus regis, id est, articulo 53. 67 Articulus regis, id est, articulo 53. 68 Articulus regis, id est, articulo 53. 69 Articulus regis, id est, articulo 53. 70 Articulus regis, id est, articulo 53. 71 Articulus regis, id est, articulo 53. 72 Articulus regis, id est, articulo 53. 73 Articulus regis, id est, articulo 53. 74 Articulus regis, id est, articulo 53. 75 Articulus regis, id est, articulo 53. 76 Articulus regis, id est, articulo 53. 77 Articulus regis, id est, articulo 53. 78 Articulus regis, id est, articulo 53. 79 Articulus regis, id est, artic